

אמרי, שפך

ערש"ק
פרשת בלק

תשפ"ו
גליון י"ט

לקט מאמרים ודברי חיזוק והתעוררות מתורת הגה"צ ר' שרגא סעמיועלס שליט"א

למענכם שלחתי בבלה

שבהם הוא שעל ידי זה יכול לעשות תשובה וגדולים בעלי תשובה (ברכות לד): ולכן נכנס הקטרוג פלוני עשה דבר שיש בו תיקון תשובה כך וכך, כי לכל העבירות יש תיקון תשובה, כל אחד כראוי כפי המבואר בספרים, וזה הוא הקטרוג שאותו שעשה העבירה יתקן כראוי".

דהנה אצל אומות העולם דרשו בגמ' (ב"ק לח.) "אמר קרא עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים", ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח כיון שלא קיימו עמד והתיר ממונן לישראל", ועומק הענין בזה הוא, שמאחר ועברו האומות על שבע מצוות שניתנו להם, שוב התירם הקב"ה, ואין להם עוד שום שייכות לבוא כל עולמים.

להבדיל אצל כלל ישראל בניו של מקום, מצינו שכחשטאו ישראל בעגל, אדרבה נוצר להם עי"ז דרך תיקון, בשביל שלא ינתקו ח"ו מאביהם שבשמים, ונתגלה להם י"ג מדות של רחמים, שנתקנו עי"ז תיקונים גדולים בעולם. וכן איתא בספה"ק שמה שמשרע"ה שבר את הלוחות היה זה מהתיקונים הגדולים ביותר שעשה בעולם, שנהיה מזה תיקון גדול לכלל ישראל, ועל זה דרשו בגמ' (ב"ב יד): "אשר שברת, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה יישר כחך ששברת".

וכן מצינו אצל אדם הראשון, אחר שחטא ואכל מעץ הדעת, גרשוהו השי"ת מגן עדן, בשביל שלא יאכל מעץ החיים, כי כדי שיוכל לתקן את עוונתו היה צריך למות, וכמו שנאמר לו (בראשית ג יט) 'ואל עפר תשוב', שע"ז יתמרק האדם מעונו, ואז יקבל תיקונו, ואחר תיקונו יקום לתחיית המתים, אבל אם לא היה מת, לא היה יכול לבוא לתיקונו.

וכך היה גם בחטא העגל, שאם היו ישראל מקבלים הלוחות הראשונות כשהיו של חטא היו שונאיהם של ישראל מתחייבים כלי' ח"ו, לכך שיבר משה את הלוחות, וכמו דאי' מחז"ל (שמו"ר מג א), שהיה זה כעין ביטול הקידושין, ובזה זכו ללוחות שניות אחר החטא, שע"ז היה תיקונם. וזהו לשון הפסוק (שמות לד א), 'וכתבתי לך את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים', שהלוחות השניות היו כתובים על הלוחות הראשונות, שהם היו התיקון על החטא שבלוחות הראשונות.

וזה מה שהיה גם בחטא המרגלים, שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, שע"ז זה שהיו ישראל במדבר עוד ארבעים שנה זה ה' התיקון על החטא.

חז"ל אמרו (סוטה לה.) על מה שנאמר בחטא המרגלים (במדבר יד א) 'ויבכו העם בלילה ההוא', שאותו היום ערב תשעה באב היה, אמר הקב"ה, הן אתם בכיתם בכיה של חנם, חייכם שתבכו בכיה של חנם לדורות. וצריך להבין, דבחטא המרגלים מובן שהיתה בכייתם בכיה של חנם, אבל למה נקראת בכייתם בחורבן ביהמ"ק בכיה של חנם, וכי לא היה להם על מה לבכות.

ונראה, דבחורבן ביהמ"ק בכו ישראל על שהשי"ת עזבם, כי כלל ישראל הרגישו באותה שעה שהשי"ת עזב אותם, וחשבו ששוב אינו הולך איתם, וזהו שהיתה בכיה של חנם, כי באמת לא עזב הקב"ה את ישראל מעולם, וכיון שנגזר עליהם שיבכו בלילה זו ע"כ הרגישו שהשי"ת עזבם, והאמת שצריך לבכות על כך, אבל צריך לדעת שבכיה של חנם הוא.

כתב הרמב"ם (ריש הל' תענית), "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הציבור, שנאמר 'על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות', כלומר, כל דבר שייצר לכם כגון בצורת דבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהם והריעו". ומבאר הרמב"ם (שם ה"ב) ענין התענית, "ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב עונותיכם הטו וגו', וזה הוא שייגרם להם להסיר הצרה מעליהם".

ועד"ז ביאר (שם ריש פרק ה') ענין התעניות שתיקנו חז"ל, "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר והתוודו את עונם ואת עון אבותם וגו'".

היוצא מדברי הרמב"ם, שהתעניות שתיקנו חז"ל אין זה צער בעלמא על צרות שאירעו לנו ולאבותינו בעבר ביום הזה, אלא תכלית התענית היא כדי שמפני הצרות שאירעו בהם, נתעורר בתשובה, ויהיו הצרות זכרון למעשינו הרעים, ובזכרון דברים אלו נשוב להטיב, ויסורו הצרות מעמנו.

על כן, בהגיע יום שבעה עשר בתמוז שקבעו חכמינו ז"ל להתענות ביום הזה, עלינו להתבונן על מה ולמה אנו מתענים, ובמה עלינו להתעורר.

שנינו במשנה במס' תענית (פ"ד מ"ו), "חמשה דברים אירעו את אבותינו בי"ז בתמוז וכו', נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והבקעה העיר, ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל". ועלינו להתבונן בכמה נקודות במשנה זו.

מה ששנינו 'העמיד צלם בהיכל', כתב הב"ח (או"ח סי' תקמט א), שמלשון המשנה משמע שאפוסטמוס הוא זה שהעמידו, אבל רש"י (תענית כו: ד"ה והועמד) כתב שמנשה העמידו, והב"י (או"ח תקמט ד"ה גרסי') הביא דבירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) הובא ב' דיעות האמוראים בזה, ובוודאי אלו ואלו דברי אלקים חיים, וצריך להבינם.

עוד יש להתבונן, דלכאורה היה לו להתנא למנות במתני' שבי"ז בתמוז עשו ישראל את העגל, דהרי צריך להזכיר את העבירות שעליהם צריכים אנו לשוב, וכמו שמבואר בדברי הרמב"ם הנ"ל, ולמה הביא במקום זה הצרה שארעה על זה שנשתברו הלוחות.

וכמו"כ קשה בהמשך המשנה שם "בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ", למה לא הזכיר התנא החטא שחטאו ישראל בתשעה באב שבכו בכי' של חנם שע"ז צריכין אנו לשוב בתשובה והזכיר רק התוצאה מהחטא.

ואפשר, בהקדם מה דאיתא בספה"ק דברי חיים (פ' נח עה"פ ק"ז כל בשר) שמביא מרבו הרה"ק מראפשיץ זיע"א, "שאינ שום קטרוג חטא יכול לבוא לפני כסא הכבוד מחמת קדושתו, ואמר בשם הספרי מוסר שבעולם שמכריזין החטא טובלין אותו העולם כמה וכמה טבילות ולכן בודאי שלא יכנס החטא לפני בורא כל עולמים אשר טהור עינים וגו' (חבקוק א ג), ולכן אינו נכנס מהקטרוג רק שורש הקדושה אשר נמצא בעבירה, דכל דבר בעולם יש בו איזה ניצוץ קדושה ובעבירות החיות

כשמרע"ה נפרד מכלל ישראל לפני מותו, אמר לפניו שירת האזינו, וכמה ראשונים סוברים שעיניך מצות כתיבת ספר תורה הוא כדי שיכתוב פרשה זו, שהפסוק (דברים לא ט) **'ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וגו'**, עולה על שירת האזינו (רש"י ורמב"ן ועוד ראשונים על הפסוק שם).

כי בסוף פ' וילך (שם טז) אמר השי"ת למשה **'הנך שכב עם אבתך וקם העם הזה וזנה וגו' ועזבני והפר את בריתי אשר כרתית אתו וגו', ועזבתים והסתרת פני מהם והיה לאכול ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא וגו'**, שהעונש שיענשו כלל ישראל על חטאייהם יהיה שיחשבו ישראל שהשי"ת עזבם, ואינו רואה בצרתם.

לכך ציוה להם השי"ת ועתה כתבו לכם את שירת האזינו, שם גילה הקב"ה מה יהיה בסוף הגלות, **'ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי, אני אמות ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל'** (שם לב לט), כי יהודי צריך לדעת שלא עזבנו השי"ת מעולם, ולא יעזבנו לעולם, וכל מה שאנו נמצאים בגלות, הכל הוא בכדי לתקן את כל החטאים שבלא שנעבור כל הצרות האלו לא יבואו על תיקונם, וצריכים אנו לדעת שאין אנו נמצאים בגלות פשוטה אלא אנו נמצאים בעולם התיקון.

וזהו הענין שבי"ז בתמוז אין מזכירים את העגל, אלא מזכירים מיד את התיקון שמתקן החטא, והוא שנשתברו הלוחות, וכן בת"ב מזכירים את התיקון על הבכיה של חינו, שנגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ ונשארו במדבר עוד ארבעים שנה, ודבר זה צריכים אנו לשנן ולהתעורר בימי התענותים, שגם בעומק הגלות לא השליכנו השי"ת ח"ו, רק בכל הגליות והצרות השי"ת נמצא עמנו. וכן אמר ישעיה הנביא לכלל ישראל (ישעיה נא), **'כה אמר ד' אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה'**.

ואיתא בזוהר הק' (שמות ב:) על מה שיחזקאל הנביא גילה לכלל ישראל מעשה מרכבה שראה למעלה, דלכאורה הלוא כיון שיחזקאל נביא נאמן היה, למה גילה כל מה שראה, וכי מי שהכניסו המלך להיכלו הפנימי כבר מותר לו לגלות כל מה שראה שם, אלא ודאי שיחזקאל היה נביא נאמן וכל מה שראה באמונה ראה, וברשותו של הקב"ה גילה כל מה שגילה.

כי כיון שישיראל ירדו לגלות בבל ועברו כל הצרות, חשבו שאין להם קיום לעולמים, שהרי הקב"ה עזב אותם ושוב לא ישיגח בהם עולמים. ובאותה שעה קרא הקב"ה לכל פמליא של מעלה ואמר להם מה אתם עושים כאן וישראל בני אהובי בגלות בבל, קומו רדו כולכם לבבל ואני עמכם, וזהו דכתיב (ישעיה מג יד) **'למענכם שלחת בבלה'** זה הקב"ה, **'והורדתי בריחים כולם'** אלה כל המרכבות והמחנות העליונים.

כשירדו לבבל, נפתחו השמים ושרתה רוח נבואה על יחזקאל וראה כל מה שראה, אמר להם יחזקאל לישראל, הרי הקב"ה כאן, וכל חילות השמים ומרכבותיו באו לדור ביניכם, ולא האמינו לו, עד שהצטרך לגלות להם כל מה שראה, כיון שראו ישראל כך, ושמעו הדברים מפי יחזקאל, שמחו ולא חששו על גלותם כלל, שהרי ידעו שהקדוש ברוך הוא לא עזב אותם.

ידוע מה שגילה לנו הרה"ק המגיד ממעזריטש זיע"א [וכן גילו עוד אבות החסידות זיע"א], שימי בין המצרים אינם רק ימים שפלים, כי אם השי"ת נתן בימים אלו עזר וסיוע לכלל ישראל שלא יודחו ח"ו בהיותם בגלות, וכן דרשו הפסוק (איכה א ג) **'כל רדפיה השגיה בין המצרים'** שכל רודפי-קה השיגוה בימים שבין המצרים.

וכבר הזכרנו, שבימים אלו צריכים אנו לתקן את הדברים שארעו בימים אלו, על כן צריך מאוד להתחזק ביגיעת התורה, שזה תיקון לשבירת הלוחות, כי יגיעת התורה שייך להלוחות השניות, כדאיתא, שאם היו נשארים עם הלוחות הראשונות לא היו שוכחים את התורה, ולא היו צריכים להתייגע, ורק אחר שנשתברו הלוחות יש מציאות של שכחת התורה, והתיקון על ידי הלוחות השניות הוא ביגיעת התורה.

עוד עלינו לתקן מה שהובקעה העיר ביום זה, שהתיקון לזה הוא לחזק החומה, 'אני חומה', וללחום בעוז נגד היצר הרע וחיילותיו, ולא להכנע ח"ו מפני הנסיונות. וע"ד שפי' הרה"ק מסאטמאר זיע"א הטעם מה דאיתא בגמ' (ברכות יב:) שבקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, מפני שלומדים בגמ' (סנהדרין קה.) מבלעם שחוצפה כלפי שמיא מהני, שאף שבכל ענין אסור להתנהג בחוצפה, בחוצפה דקדושה מותר להתנהג, שבמידי דקדושה אסור לו לאדם לירא ממה שיאמרו עליו.

והמשך המשנה והועמד צלם בהיכל נראה לבאר בהקדם ביאור שביאר הרה"ק מסאטמאר זיע"א במה שפי' רש"י עה"פ (בראשית מח ח) **'וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה'**, שבקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו, לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים, ויהוא ובניו ממנשה. דע"י שראה אז יעקב אבינו ע"ה כל הדורות העתידיים לצאת ממנשה ואפרים, ע"י שהביא השטן לפניו צורתו של ירבעם ונסתלקה ממנו שכינה.

בזה אפשר לבאר שני הדיעות בביאור המשנה, דלכאורה קשה איך הביא מנשה צלם בהיכל, וכי איך נתנו לו כלל ישראל להביא הצלם בהיכל ד', אלא הביאור בזה הוא, כי כל מי שבא לבית ד' במחשבה לא טובה ח"ו, הרי הוא מביא בזה צלם בהיכל ד', שזה גורם לסילוק השכינה ח"ו, וכך היה בביהמ"ק שע"י מחשבתו של מנשה שחשב להביא צלם בהיכל, מכח זה נסתלקה השכינה והובא בפועל צלם בהיכל שזה היה ע"י אפסטמוס.

על כן עלינו להתחזק ביותר בענין זה, מאחר שזכינו בעזרתו ית', שיש לנו ביהמ"ד שהוא בית מקדש מעט, והשי"ת נתן לנו מתנה גדולה שיש לנו את הזכיה ללמודתורתו הק', עדיין מחויבים אנו בציווי השי"ת 'ובחרת בחיים', שצריכים אנו ליהדר ביותר שלא לבוא אל בית ד' במחשבות לא טובות ח"ו, ולא להכניס צורת צלם בהיכל ח"ו, כי אם רק בצורות של מחשבות קדושות.

עתה הזמן מסוגל לכך, וימי בין המצרים זהו זמן שאפשר להשקיע הראש בתורה, וכל רודפי-קה השיגוה, והרי כולנו רוצים להיות ת"ח, השי"ת נתן לנו את הזמן לכך, ועלינו לנצל את הזמן, ולהתחזק ללמוד בהתמדה וברציפות כראוי, להיות שמור מהרחוב, 'אני חומה'. ויעזור השי"ת שהימים האלו יתהפכו לששון ולשמחה, ומימי בין המצרים נזכה לנחלת יעקב אביך, נחלה בלי מצרים, ולבנין ביהמ"ק בב"א.

עפ"י שיחה שנמסרה בישיבה הגדולה 'באר משה' ערב י"ז בתמוז תשפ"ד

זכות הוצאת הגליון לפרשת בלק
נתנדב ע"י
הגה"ח ר' חיים רטייזר שליט"א
לרגל כניסת בנו
הבה"ח יניק וחכים כמר עמרם נ"ו
לעול תורה ומצות
יהא רעוא שיזכה לראות ממנו ומכל יוצ"ח
רוב נחת דקדושה תמיד.

שיחות מורינו שליט"א לימי בין המצרים
ניתן לשמוע במערכת אור התורה
בא"י: 083020709
בארה"ב: 16054776812

ברגשי גיל וחדוה ומתוך הדרת קודש
אנו משגרים ברכותינו הלבבית קדם רוענו הנאמן
אשר עיניו ולבו עלינו כל הימים להדריכינו בנתיבות יושר
מור"ה הגה"צ שליט"א
לרגל השמחה השרויה במעון הקודש
בשמחת הבר מצוה
לנכדו הבה"ח כמר עמרם נ"ו
בן חתנו הגה"ח ר' חיים רטייזר שליט"א
ומצלאין אנחנא קדם אבונא דבשמיא שיזכה לראות ולרוות רוב נחת דקדושה
ממנו ומכל יוצ"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא. ומשמחה זו יושפע שפע רב
ושמחה רבה לנו ולכל ישראל בביאת משיחנו במהרה בימינו אמן.
המברכים בהערצה
מכון אמרי שפר